

Utbildningsdepartementet

Riktlinjer för utövande av statens äganderätt i vissa bolag som förvaltas av universitet och högskolor

---

Bakgrund

Riksdagen beslutade år 1994 att universitet och högskolor ska ges möjlighet att bilda bolag för forskning (prop. 1992/93:170, bet. 1992/93:UbU15, rskr 1992/93:338). Syftet med sådana bolag är bl.a. att förstärka samarbetet mellan lärosätena och näringslivet. Bildandet av bolag ska ses som en av flera möjliga vägar för att tillgänglig kunskap ska komma till nytta. Riksdagen har därefter godkänt att även andra lärosäten än de som år 2001 hade holdingbolag ska få möjlighet att bilda sådana bolag. Vidare ska föremålet för holdingbolagens verksamhet kunna utvidgas så att det ska vara möjligt att bilda och inneha dotterbolag som förmedlar uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor (prop. 2001/02:2, bet. 2001/02:UbU4, rskr. 2001/02:99).

Principer för bildningen av holdingbolag

Huvudprincipen bör vara att ett holdingbolag kan bildas efter förslag från berört eller berörda lärosäten. Holdingbolaget ska vara helägt av staten. En representant från respektive lärosäte bör ingå i styrelsen. Holdingbolaget kan i sin tur äga bolag, helt eller delvis. Staten anger i samband med bildandet av holdingbolaget förutsättningarna för bolagets verksamhet och kan tillskjuta startkapital utöver aktiekapitalet.

Riksrevisionen får utse en eller flera revisorer att delta i revisionen tillsammans med bolagets övriga revisorer.

Bolagens verksamhet

Föremålet för holdingbolagens verksamhet ska vara att förvärva, förvalta och sälja aktier och andelar i hel- eller delägda bolag samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet. Bolagen ska bedriva forsknings- och utvecklingsarbete för kommersiell exploatering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid lärosätet.

Bolagen ska även kunna förmedla sådan uppdragsutbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Holdingbolagen kan även bedriva motsvarande verksamhet med andra lärosäten än det egna.

Målsättningen för holdingbolagen är att resultatet av verksamheten ska kunna nyttjas på strikt affärsmässiga villkor.

Bolagen får inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid de universitet eller högskolor till vilka holdingbolagen är knutna.

Holdingbolagets styrelse

Styrelsen ska bestå av lägst tre och högst åtta ledamöter, varav en ledamot bör vara representant från berört lärosäte. Styrelsen ska ha för ändamålet nödvändig affärsmässig kompetens. Styrelsen ska utse en verkställande direktör.

Hel- eller delägda bolag

Det ankommer på holdingbolagens styrelser att bilda lämpliga hel- eller delägda bolag. Universitet och högskolor bör som företrädare för staten som ägare av holdingbolag verka för att följande iakttas.

Bolag som bildas som ett resultat av forsknings- och utvecklingsarbete ska ha en verksamhet som domineras av utvecklingsarbete med syfte att kommersialisera resultatet så att verksamheten kan ge avkastning (räntabilitet) på bolagets totala egna kapital. Projekt som överförs till sådana bolag ska vara så utvecklade att en klar industriell eller kommersiell tillämpning av deras resultat kan förutses. En ytterligare förutsättning för att sådana bolag ska kunna bildas är att respektive bolag i viss omfattning har andra delägare och finansiärer än det egna holdingbolaget.

Hel- eller delägda bolag som holdingbolaget bildar ska bl.a. kunna bedriva långsiktig uppdragsforskning med inriktning mot näringslivet och förmedla sådan uppdragsutbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Sådana bolag kan ges uppgifter som finansieras genom kontrakt med såväl offentliga som privata kunder. En grundläggande förutsättning är att verksamheten är lönsam och ger avkastning på insatt kapital. För sådana bolag gäller vidare att de kan vara helägda eller samägda med både privata och offentliga delägare.

Hel- eller delägda bolag som holdingbolagen bildar får inte bedriva sådan verksamhet som ingår i universitetens eller högskolornas grundläggande uppgifter (utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning).

Åtterrapporering

Åtterrapporering till holdingbolagens ägare (staten) ska ske en gång per år. I åtterrapporeringen från respektive holdingbolag ska följande redovisas:

- holdingbolagets och eventuella dotterföretags verksamhet,
- holdingbolagets och eventuella dotterföretags måluppfyllelse t.ex. lönsamhet och kapitalstruktur,
- på vilket sätt holdingbolaget och eventuella dotterföretag arbetar tillsammans med universitet eller högskolor och innovationskontor och hur gränsdragningen ser ut mellan dessa,
- på vilket sätt holdingbolaget samverkar med aktörer i det omgivande innovationssystemet och andra universitet och högskolor i dess region,
- en beskrivning av holdingbolagets väsentliga risker av betydelse för bolagets resultat, ställning och framtidsutsikter, liksom investeringar, förvärv och väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret, och
- styrelsens sammansättning under året.

Redovisningen ska också innehålla följande indikatorer för den innovationsstödjande verksamheten inom holdingbolaget eller dess dotterföretag:

- totala antalet unika idéer som holdingbolaget och dess dotterföretag tar emot från det universitet eller den högskola till vilket holdingbolaget är knutet eller dess innovationskontor,
- antal idéer som skyddas i form av patent, mönsterskydd och varumärke,
- antal idéer som holdingbolaget äger helt eller delvis, exempelvis via optionsavtal eller liknande,
- antal idéer som sålts vidare till bolag, och
- antal nya bolag som startas med idén som grund med angivande av hur respektive bolag ägs.

Eget kapital/aktiekapital

Till respektive holdingbolag kan det från ägaren (staten) föras eget kapital genom särskilt beslut. Det egna kapitalet utgörs av aktiekapital, annat bundet kapital och fritt eget kapital.

Ägarinflytandet

Staten som ägare av holdingbolagen företräds av berörda universitet och högskolor. Av holdingbolagens bolagsordningar framgår att 2–10 §§ i bolagsordningen inte får ändras utan regeringens medgivande.

Överlåtelse av aktier eller frivillig likvidation eller fusion av bolaget får inte genomföras utan regeringens medgivande, undantaget fusion med dotterföretag med vilande verksamhet. Vidare följer av 8 kap. 4 § andra stycket budgetlagen (2011:203) att statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar genom försäljning eller på annat sätt inte får minska i företag utan riksdagens bemyndigande.

Avkastning

Lönsamhetsmål i fråga om holdingbolagets totala egna kapital bör fastställas av bolagsstämman efter förslag från bolagets styrelse. Målen bör fastställas med hänsyn tagen till verksamhetens speciella karaktär. Lönsamhetsmålet bör motsvara vad som gäller för andra bolag med liknande inriktning på verksamheten, varvid hänsyn ska tas till den blandning av bolag som kan komma att uppstå i holdingbolagets portfölj. Lönsamhetsmålet ska avse den antagna avkastningen på det egna kapitalet över en längre period, minst fem år, vilken bedöms täcka en konjunkturcykel.

Förlust och kapitaltillskott

Eventuella förluster ska täckas med medel inom ramen för holdingbolagets tillgängliga kapital och får således inte täckas av offentliga medel som på annat sätt anvisats det berörda lärosätet.